

Het koolmeesje

“Tijdens het condoleren moest ik me soms echt inhouden om niet een lachbui te krijgen.”

Marloes keek me verontwaardigd aan, “Hoe kun je dat nou zeggen? Het was ook jouw oma hoor, die overleden is!”

“Zo bedoelde ik het niet”, haastte ik mezelf te zeggen. Ik werkte me omhoog vanuit de bank waar ik een half uur eerder in had laten vallen. “Natuurlijk vind ik het ook erg van oma, alleen... tja... wat sommige mensen zeiden.”

“Wat bedoel je?” Harder dan nodig mikte ze twee suikerklonten in haar koffie.

“Nou, neem bijvoorbeeld oom Herman. Toen hij zei dat Fien nu waarschijnlijk vanuit de hemel ons kon zien...”

“Een mooie gedachte, toch?”, zei Marloes glimlachend, alsof ze voor haar geest haalde hoe oma, comfortabel gezeten op haar wolk, op ons nietige mensjes neerkeek.

“En dan tante Betty, die tegen je zei dat ze het mooi vond dat Fien nu eindelijk weer was herenigd met haar man.”

Marloes keek me aan, “Waar wil je eigenlijk naar toe? Dat is toch ook zo?”

Ik begon me op te winden over het feit dat ze mijn punt miste en boog nog wat verder naar voren, “Als je bedoelt dat ze al ruim twintig jaar weduwe was, ja dat klopt ja. Maar dan dat ... dwaze gepraat over de hemel, over het terugkeren naar God's schoot of zoiets. Over het herenigd worden met je gestorven geliefden. Ik bedoel, wat een...”

“Bullshit?”, probeerde Marloes.

“Vind jij het dan niet?”

“Ik vind niets.” Marloes schoof naar voren: “Ik wéét alleen dat jij altijd al mijn eigenwijze broertje bent geweest, Menno. Student Econometrie ook nog eens!”

“Wat is daar mis mee?”, barstte ik uit, heftiger dan ik wilde. Een ingesleten gewoonte.

“Niets”, zei Marloes, opeens wat afwezig. Ze keek naar iets achter me. Geïrriteerd dat ik geen antwoord kreeg, draaide ik me om. Het was een vogeltje voor het raam, dat de aandacht van mijn zus had opgeëist. Keer op keer probeerde het vanaf een struik door het raam te vliegen, om steeds met een hoorbare tik tegen de ruit te botsen. Ik begon me net af te vragen of het hier eeuwig mee door zou gaan, toen het opeens door Marloes' kleine stadstuintje weg fladderde. Ik wist niet eens wat voor een soort vogeltje het was, alleen wel dat dit beestje met zijn verstoorde richtingsgevoel het niet zo lang zou maken.

“Een koolmeesje”, zei Marloes afwezig.

Ik draaide me weer naar haar om. Ze staaarde nog naar het raam, maar ik was nog niet klaar met ons gesprek: “Je bedoelt natuurlijk dat ik altijd alles denk beter te weten? Dat ik als man van de wetenschap, zoiets niet kàn begrijpen?”

Het leek alsof Marloes door mijn woorden uit een betovering werd gehaald. Ze schamperde: “Puh, een man...?”

Ik voelde me een beetje boos worden; “Maar zus, nu even serieus. Dat gedoe daar geloof jij toch ook niet in? Toen tante Betty dat zei, moest ik denken aan wat onze ouders vroeger vertelden over Sinterklaas. Dààrom moest ik bijna lachen. Ik herinnerde me die verhalen over de stoomboot vol pakjes, die vanuit Spanje kwam aanvaren. Over dat de Sint via de schoorsteen zou komen om onze schoenen te vullen. Fabeltjes!”

Marloes knikte.

“Sinterklaas, daar groei je uit. Waarom dan niet uit dit fabeltje? Heb je ooit beseft hoe onvolwassen dat hele concept van de hemel eigenlijk is? Hoe stellen mensen zich dat eigenlijk voor? Wat is dat, een hemelse plek? Een lusthof waarin je liggend op een sofa druiven eet of zo?”

“Waar wil je naar toe, Menno?”

“Dat het hele concept hemel nergens op slaat. Het is vast leuk om één hemels dagje te hebben, maar dan is de lol er toch wel af? Willen mensen niet altijd streven naar meer, iets begeren? Wat hou je over als je alles al hebt? Niets! Als er zoiets bestaat als een hemel, dan waren de mensen allang uitgebroken en hadden ze God afgezet!”

Marloes glimlachte; “Je maakt het belachelijk. Weet je wel hoeveel mensen in de wereld iets geloven? Miljarden! Die kunnen het toch niet allemaal mis hebben?”

“Waarom niet?” Ik zette mijn koffiemok op haar tafel. “Je zegt dat er miljarden mensen geloven, hè? Weet je wel hoeveel mensen er in de hemel zouden moeten zijn! Men heeft het proberen uit te rekenen; ik las het laatst ergens: ruim honderd miljard mensen die ooit geleefd hebben. Dat is druk! Zelfs als de klootzakken worden afgevoerd naar de hel, dan is het er nu echt ram-vol. Het zou me niet verbazen als Sint Petrus binnenkort de poorten sluit. Misschien heeft-ie wel voor de gelegenheid zijn haar laten blonderen, zoals Wilders.”

“Nu maak je het weer belachelijk”, zei Marloes, “Dat is wel heel makkelijk.”

“Het hele concept is ook belachelijk!”, herhaalde ik mezelf, “Heb je je ooit afgevraagd of dieren ook naar de hemel gaan? En zo nee, waarom niet? Waar heeft onze almachtige God dan de grens gelegd? Heeft die tijdens de evolutie op een gegeven moment een grens getrokken? Vanaf deze genensamenstelling mogen de primaten naar binnen? En de rest moet maar verrekken?”

“Ja maar, dan haal je dingen door elkaar. Mensen die in God geloven, geloven in de schepping, niet in de evolutie.”

“Ik mag toch hopen dat je daar niet bij hoort”, zei ik op scherpe toon, “De evolutietheorie is inmiddels algemeen aanvaard, daar kun je je ogen niet voor sluiten.”

Inderdaad sloot Marloes een moment haar ogen. Ze leek naar een antwoord te zoeken. Uiteindelijk zei ze, “Luister. Er zal vast geen hemel bestaan zoals jij hem voorspiegelt. En ja, ook ik heb moeite met bepaalde dingen, zoals het beeld van God als een bebaarde man in een jurk op een wolk, of zoiets. Maar het geloof is toch meer? Het is juist toch heel waardevol dat mensen geloven. Het geeft ze kracht en... ondersteuning! Ik kan het ook heel inspirerend vinden... Daarom ga ik nog steeds soms naar de kerk!”

“Eens”, zei ik, “als mensen er steun in vinden, wie ben ik dan om het bekritisieren? Dat het allemaal bullshit is, dat doet er dan nog niet eens zoveel toe. Wij vonden vroeger als kind Sinterklaas toch ook geweldig?”

Marloes glimlachte, “Maar in Sinterklaas geloof jij niet meer...”

“... en in God ook niet meer”, liet ik erop volgen.

Mijn zus keek me met een teleurgestelde blik aan, “Dan wordt je leven toch wel heel leeg! Je gelooft toch wel ergens in? Er moet toch iets zijn?”

“Het nieuwe geloof, het ‘Ietsime!’”, bracht ik heftig uit, “Daar heb ik zo’n hekel aan, dat is zo makkelijk! Dat is voor luie mensen, die niet willen nadenken. Waarom moet er iets zijn? Alleen omdat wij dat vinden?”

Marloes was overduidelijk niet gelukkig met wat ik zei: “Door het bestaan van God te ontkennen doe je al de gelovigen op de wereld tekort.”

“Waarom? Als zij er maar in geloven en er steun uit halen, dan is het toch goed? God, de ultieme Placebo!”

“Jezus, wat leren ze je daar eigenlijk op de universiteit?”, bracht Marloes uit. Zo stond op en verzamelde de koffiemokken. “Nog iets anders te drinken?”, vroeg ze opgeruimd, “Want ergens heb ik het idee dat je nog niet helemaal klaar bent...”

Ik vermoedde dat ze het gesprek voor even pauzeerde om wat lucht te krijgen.

“Een biertje, dan maar?”

Marloes knikte en liep naar de keuken. Ik staarde door het raam naar buiten en probeerde me in haar te verplaatsen. Hoe dacht zij nu over deze zaken? Ik had begrepen dat ze wel geloofde dat er iets moest zijn en dat ze het soms wel inspirerend vond om naar de kerk te gaan. Het idee dat er niets was, leek haar te benauwen. Was dat de reden dat ze haar geloof niet zo heel erg leek te hebben doordacht? Omdat ze bang was waar ze op uit zou komen? En zou dit niet hetgeen zijn wat met heel veel mensen gebeuren? Zoals tante Betty, die het echt had gemeend, toen ze ons had willen opbeuren met de opmerking dat oma weer samen was met haar man? Een zacht getik onderbrak mijn gedachten en toen ik opkeek, zag ik hoe overduidelijk hetzelfde vogeltje wederom herhaaldelijk probeerde de kamer binnen te komen. Waarom begreep dat vogeltje niet dat dan niet kon?

Marloes kwam de kamer weer in met twee flesjes bier en een schaalje pinda’s. Met hetzelfde kinderlijke sprongetje als vroeger landde ze in de bank. Ze merkte dat ik me naar het raam gedraaid had en vroeg: “Dat vogeltje weer?”

“Yep”, zei ik, terwijl ik mijn biertje oppakte, “nog steeds de weg kwijt.”

“Wat sneu. Gek eigenlijk, het beestje zit er al twee dagen. Precies zo lang oma dood is.”

Ik wist niet waar die opmerking op sloeg en kauwde op wat pinda’s.

“Ik heb nog eens nagedacht over wat je allemaal zei”, begon Marloes, “maar misschien bekijk je het hele geloof, en God, gewoon vanuit een veel te rationele invalshoek.”

“Goed”, besloot ik, “misschien was het ook wat makkelijk, wat ik zei over de hemel. Maar dit is echt niet de enige reden waarom ik me zo vaak verbaas dat zoveel mensen een geloof kunnen aanhangen dat zo duidelijk ondoordacht is.”

“Kom dan eens met een beter voorbeeld”, daagde Marloes me uit.

“Nou, bijvoorbeeld dat er leven is na de dood. Mensen willen blijkbaar geloven dat er iets meer moet zijn, dat het niet zomaar allemaal ophoudt. Continuïteit. Eeuwigheid.”

Marloes knikte, “Dat lijkt me inderdaad één van de kernpunten van het geloof.”

“Weet je hoe de eeuwigheid normaliter wordt verbeeld? Een slang die zijn eigen staart opeet en hiermee een cirkel vormt.”

Marloes knikte, “Ik ken het symbool. Ik heb wel eens zo’n kettinkje gehad...”

“Nou, in dat symbool ligt al de interne tegenspraak verborgen. Hoe kan het dat men aan de ene kant niet kan accepteren dat er een einde is, terwijl men tegelijkertijd wèl vindt dat er een begin is.”

“Een begin?”

“Je geboorte. Jullie gelovigen vinden toch allemaal dat je dan als mens begint aan je reis, of zo?”

“Nou ja... Hindoes niet, die geloven in reïncarnatie.”

“Wat me dan plausibeler lijkt, maar we hadden het over het Christelijke geloof. Je moet toch met me eens zijn dat in een abstracte notie van eeuwigheid er niet zoiets kan zijn als een begin? Ik begrijp wel waarom mensen het geloven, het willen geloven; omdat men de dood niet kan accepteren, maar het is zo doorzichtig!”

Marloes wist niets te zeggen.

“Als eeuwigheid een vorm had, dan was die rond, en niet recht. Snap je wat ik bedoel? Het niet geloven in een eind, sluit de mogelijkheid een begin ook uit. En andersom. Dat bedoel ik met ondoordacht.”

Na een stilte zei Marloes: "Ik weet eigenlijk niet of Christenen wel denken zoals je zegt. Hebben ze het niet ook soms over teruggeroepen worden bij de Heer, of zoiets?"

"En wat zou dat betekenen? Dat we door God allemaal voor even voor het speelkwartier op de wereld worden gezet? De aarde als speelplaats, waar we allemaal even mogen uitrazen?"

Marloes glimlachte, "Waarom studeer je geen filosofie?"

Ik grijnsde: "Wist je nog niet dat ik dat als tweede studie volg?"

Marloes boog zich voorover en legde een zorgzame hand op mijn been, "Nu snap ik het, je bent gewoon overwerkt. Daarom raaskal je zo!"

Maar ik was niet bereid haar zo makkelijk te laten ontsnappen, "Ben je het dan met me oneens?"

Marloes nam bedachtzaam een slok bier. Het duurde enkele momenten voor ze begon te praten: "Misschien heb je wel gelijk, maar eerlijk gezegd weet ik het niet."

"Dat is te makkelijk", riep ik. Ik wilde dat ze zou komen met tegenargumenten.

"Nee, dat is het nu juist niet", zei Marloes, "Ik denk dat ik kan accepteren dat er dingen zijn die ik niet begrijp. Alles wat je vandaag hebt gezegd, het is best doordacht, maar het getuigt ook van..." –ze zocht een woord- "...hoogmoed."

"Hoezo?" Ik had deze classificatie niet zien aankomen.

"Er is nog zoveel dat we niet snappen. Jij denkt het misschien allemaal uitgedroogd te hebben, maar wat weet jij nou eigenlijk?"

Ik nam nog een slok van mijn bier en zweeg. Ze was duidelijk nog niet klaar.

"Ik geloof in iets, ja. Het zal in jouw ogen wel ondoordacht zijn, maar misschien heet het daarom ook wel geloven. Het is wat mijn pastor altijd zegt: 'Geloven in het mysterie van het leven'. Je kunt het niet doorgronden en je buigt je hoofd voor iets dat groter dan je is."

"Waarom zou ik dat doen?"

"Uit nederigheid. Omdat we toch filosofisch bezig zijn, was het niet Socrates die zei dat mensen pas wijs zijn op het moment dat ze beseffen dat ze eigenlijk nog helemaal niets weten?"

Ik keek haar verbaasd aan, "Weet je zeker dat jij niet degene bent die filosofie studeert?"

Marloes glimlachte, "Ik? Aan mijn lijf geen studies! Maar ik weet wèl dat je niet alles met rationaliteit kunt tegemoet treden. Sommige dingen bevinden zich in een ander... domein. Ben je het niet met me eens dat er daarvoor teveel onverklaarbare dingen zijn?"

"Je bedoelt iets als geestverschijningen, of de graancirkels of zo?", zei ik, "Ook dat is allemaal te verklaren. Vroeger dacht men toch ook dat Thor bliksems afwierp vanuit zijn strijddak? Tegenwoordig weten we dat het een elektrische ontlading is."

Marloes wuifde deze suggestie weg, "Dat bedoel ik toch helemaal niet. God, in al je intelligentie kun je soms zo dom zijn!"

Ik moest me inhouden om niet verontwaardigd tegen haar uit te vallen. Marloes vervolgde: "De vorige zomer lag ik na een fietstocht met mijn vriend in een weiland uit te blazen. We lagen naast elkaar op onze rug. Ik zag de wolken boven me wegdrijven, het wuiven van het lange gras, de bloeiende

krokussen, de schoonheid ervan. Dat alles kan toch niet het gevolg zijn van... alleen wat natuurkundige wetten? Dat vind ik hoogmoed, dat je denkt dat je alles om je heen kunt vatten in modellen, in koude wetenschap.”

Het duurde even om haar antwoord op me te laten inwerken. Overduidelijk had ze de dingen toch beter doordacht dan ik aanvankelijk had gedacht.

Toen ik de tik hoorde, wist ik meteen wat het was. Ik keek om en zag hoe het vogeltje terug was gekomen, en opnieuw, met de moed van de onwetenden, probeerde door de ruit te vliegen.

“Dat vogeltje”, klonk Marloes’ stem terwijl ik op de één of andere manier gebiologeerd naar het raam bleef staren, “Ik wilde er eerst niet met je over beginnen, omdat ik dacht dat je me zou uitleggen, maar ik doe het nu toch. Heb je er nooit bij stil gestaan dat oma een volière hield? En dat ze vooral dol was op koolmeesjes?”

Ik draaide mijn hoofd naar haar om in ongeloof, “Wat wil je zeggen, bedoel je dat...” Ik vond de gedachte bijna te absurd om uit te spreken. Toch bleef juist die gedachte enkele momenten zwaar tussen ons in hangen.

Het was Marloes die uiteindelijk de stilte verbrak: “Nee, ik bedoel niet dat oma is gereïncarneerd in een koolmees. Of dat ze hier een hand heeft gehad en misschien nog wel wat tegen mij -of ons- wil meegeven, of zo. Nee, dat wil ik allemaal niet zeggen. Het kan van alles zijn, of misschien is het wel allemaal stom toeval. Ik weet het gewoon niet. Maar het geeft óók iets aan over het mysterie van het leven.”

Ik draaide mijn hoofd weer terug naar het raam. Het vogeltje vloog nog twee keer, steeds vanaf een andere tak op de struik, tegen het raam, voor het zich van ons afkeerde en zich, met snellere vleugelbewegingen dan ik kon waarnemen, op een windvlaag liet wegvoeren. Tot mijn verbazing merkte ik aan mezelf dat er iets was wat me weerhield om uit te roepen dat de suggestie van Marloes belachelijk was. Of om haar zelfs maar uit te lachen.

Het was uiteindelijk wederom Marloes die de stilte doorbrak: “Kijk nou, het loopt al tegen vijven”. Ze sprong energiek uit de bank. Ik begreep wat ze wilde zeggen. Genoeg gepraat; terug naar de orde van de dag.

Ik stond ook op en kuste haar op de wang in een afscheid. Ik nodigde haar uit om binnenkort bij mij thuis langs te komen. Zij nam het aanbod aan. In de deuropening, vlak voor ze de deur dicht deed zei ze, “Ik zal dat kettinkje met die slang wel eens voor je opzoeken. Misschien is het wel wat voor jou.”

In het zachte licht van de vroege avond liep ik de straat in. Ergens voelde ik me een klein beetje beschaamd, door de manier waarop ik mezelf in een lange monoloog had gestort en Marloes me toch een beetje had terecht gewezen. Tegelijk verbaasde ik me erover hoezeer ze me met haar “ik weet het niet” de mond had weten te snoeren. Om over dat gekke koolmeesje nog maar te zwijgen.

Enmaal wachtend bij de bushalte viel mijn blik op een boom aan de overkant van de straat. De ondergaande zon zette alles in een rode gloed en een boom wierp een grillige schaduw tot op het bushokje. Ik zag een vogeltje vaardig van de ene tak naar de andere springen. In dezelfde boom klom een eekhoorn via de stam omhoog. Verder weg blonk een vijver in continu veranderende patronen. Ik kreeg het idee dat er zich in dit alles een waarheid aan me openbaarde, die me eerder altijd ontgaan moest zijn. En dat besef verwarde me, omdat ik bang was voor de consequenties?

En dat alles door wat Marloes had gezegd. Het leek wel alsof ze alles in mijn studentenkamer overhoop had gegooid... maar dan in mijn hoofd...

De piepende remmen van een bus brachten me terug bij de zinnen. Dankbaar dat ik even alle gedachten uit mijn hoofd kon zetten, stapte ik in.